

Olvasópróba hét kötetben

Kortárs magyar színdarabok tematikus drámaantológia-sorozata a Selinunte Kiadó gondozásában

SZÉKELY ROZÁLIA

A Selinunte Kiadó *Olvasópróba* címmel hiánypótló, tematikus drámaantológia-sorozatot indított 2016-ban. Célkitűzésük, hogy olyan kortárs, magyar, már bemutatott színdarabok szövegeit adják ki, melyek olvasva is élményt nyújtanak. A könyvsorozat eddig hét kötetből áll, melyek mindegyike az NKA Könyvkiadási Kollégiuma támogatásával jelent meg. A kötetenkénti tematikák eltérőek: társadalmilag feldolgozatlan történelmi események, ifjúsági-drámapedagógiai előadások szövegei, klasszikus színdarabok, illetve regények adaptációja, családtörténetek, Tar Sándor-adaptációk, egyéb kortárs, magyar témák. Közös jellemző, hogy mind világosan szerkesztett, erős mondanivalóval bíró, társadalmilag elkötelezett szövegek, melyekben hol a realista jelleg, hol a humor, hol a költőiség dominál. Összesen huszonhat szerző szövegével találkozunk, ebből mindössze hatnak a szerzője nő. A legtöbb drámát Hajdu Szabolcs, Pass Andrea és Székely Csaba jegyzi, három-három szöveggel. Tasnádi István két önálló szöveggel van jelen, kettőnél pedig társszerző. Két-két szöveggel szerepel Kerékgyártó István és Kárpáti Péter. Gábor Sára egy drámánál egyedüli íróként van feltüntetve, egynél pedig társszerzőként, Gyulay Eszter pedig két szövegnél is társszerzőként. A többi író (Dragomán György, Tóth Krisztina, Mohácsi István–Mohácsi János, Brestyánszky B.R., Jeli Viktória, Hajós Zsuzsa–Kárpáti István, Jeles András, Rába Roland, Hegymegi Máté, Háy János, a *Diggerdrájer* ismeretlen szerzője, Mikó Csaba, Keresztury Tibor, Mészáros Tibor, Fejes Endre) egy-egy drámával vannak jelen.

Az első kötet *A felejtés ellen* címet viseli és öt drámát tartalmaz.¹ Történelmi, háborús traumákkal, a szociális hálóval nem rendelkező egyén társadalomba vetettségével, és a felejtés felszabadító erejével foglalkozik. Bár a darabok szörnyű emberi drámákat dolgoznak fel, hangulatuk merőben eltérő, a skála komédiától a szinte dokumentarista leírásig terjed. Székely Csaba a török hódoltság korában játszódó komikusra hangolt történelmi drámát írt *Vitéz Mihály* címmel, és a szombathelyi Weöres Sándor Színház drámapályázatának első díját hozta el vele. Vitéz Mihály krajovai bán történetét követi nyomon, aki néhány hónapra Oláhország, Erdély és Moldova urává vált, és a román történetírás az ország első egyesítőjének tartja. A darab történelmi-társadalmi síkja mellett hangsúlyt kap Mihály jellemének komplexitása, és rajta keresztül a traumák öröklődésének hatása az egyénre, az elhanyagolás, mint családon belüli bántalmazás egy formája. A szöveg tobzódik a szóviccekben és a mai társadalmi jelenségekkel kapcsolatos áthallásokban. A karakterek olykor egyedi humora külön jellemrajzot ad ki. Különösen igaz ez a női főszereplőre, Mihály feleségére, Sztanka asszonyra, akinek szellemessége a legemelkedettebb és csavarosabb az összes szereplő közül. Ez némileg kompenzálja azt a tényt, hogy amúgy a női karakterek tárgyiasítottak, identitásuk annyiban merül ki, hogy éppen használni akarja őket valamelyik férfi karak-

¹ Szűcs Mónika, szerk., *A felejtés ellen*, kiad. SÁNDOR L. István, *Olvasópróba 1* (Budapest: Selinunte Kiadó, 2016).

ter vagy sem. Mohácsi István és Mohácsi János *e föld befogad avagy SZÁMODRA HELY* címmel az 1941. augusztus 27-28-án történt, Kamenyec-Podolszkij-i tömegmészárlásnak állít emléket, ahol a német SS-csapatok több, mint húszezer Magyarországról kitoloncolt zsidót öltek meg. Az alaphelyzeteket (ételért való sorban állás; emberek tömegsírba lövése; eljegyzés...) erős gesztusokkal fordítják abszurdba (a nyilas Helga kéri meg a zsidó Péter kezét; az SS tiszt feszt fényképezi az áldozatokat a lelövés pillanatában, hátha lekapja, ahogy a lélek elszáll stb...) Ezeket váltják a szürreális, egymásból építkező álomjelenetek (Attila letépi arcát s Hitler lesz belőle). A karaktereket egyformán cinikus humor jellemzi. Brestyánszky B.R. *Vörös* címmel írt drámát arról az időszakról, amikor 1944–45-ben a jugoszláv partizánok több tízezer ember meggyilkolásával torolták meg azt az 1942-es újvidéki razziát, a „hideg napok”-at, ahol a magyar hadsereg megölt több ezer szerb, horvát civilt. Visszaemlékezésekből készült és keretes szerkezetű: az idős anya monológjával kezdődik és fejeződik be. A párbeszéd jelenetekben sok az időugrás, nyelvezete naturalisztikus, részletesen bemutatja a horrorisztikus kínzásokat, kivégzéseket. Kerekgyártó István *Rükverc* című darabja egy végtelenül szerencsétlen, alsó osztálybeli, terhelt családból származó ember szívszorító kálváriája. A narratíva időben visszafelé halad a halálától a születéséig. A főszereplő minden megmozdulása egy örök vesztes navitása a körülötte levő, elkorcsosult világban. A darab az 1950-es évektől a 2010-es évekig húz ívet és realiztikusan, részletgazdagon mutatja be a magyar társadalom szociális hiányosságait. Tasnádi István *Memo – A felejtés nélküli ember* című darabja könnyed hangvételű szöveg komoly emberi drámákról: a demenciáról és a hipermnéziáról. A kötet első darabjához hasonlóan ebben a szövegben sincs a női karaktereknek önálló identitásuk, mindegyik a férfi függvényében létezik. A történet fő szála a hipermnéziát kutató doktorandusz küzdelme: otthonába fogadja

és ott próbálja gyógyítani egyik páciensét, Serest, aki mindent megjegyez, amit olvas vagy hall. A darab egyszerre mutatja be a nyolcvanas évekbeli magyar pszichiátriai szanatóriumok elmaradottságát és a terápiák reménytelen lelketlenségét. Az idealista doktorandusz a betegségben különleges képességet lát: a páciens számára az emlékezés pokol, az orvos számára a csoda. A betegnek a felejtés lenne a megváltás, orvosa pedig megtalálja a megfelelő kezelést: le kell jegyeznie minden emlékét, minek hatására majd szépen el is felejtí azokat. Érdekes záró gondolata ez a kötetnek, melynek összes szövege pont az írás által rögzíti azt, amiről soha nem szabadna megfeledkeznünk: az élet poklát az emberek teremtik.

Párhuzamos világok címmel jelent meg a második kötet, szintén 2016-ban, mely négy drámát tartalmaz.² Az ebben fellelhető szövegek drámapedagógiai előadásokhoz készültek, ifjúsági közönségnek szólnak. Pass Andrea *Újvilág* című darabján kívül mindegyik társszerzőségben született. A szülő-gyerek kapcsolat az összes darab világában észrevehetően problematikus, akkor is, ha csak marginálisan van kibontva: általában csonka családokat látunk, vagy teljességgel hiányoznak a szülők. A kötet első szövege, a *Kettős: Játék* című dráma két részből áll: az elsőt, *A vándort* Tasnádi István írta, a másodikat, a *Daktilt* Jeli Viktória. A két rész egyidőben játszódik két különböző helyszínen, az előadás felénél a terek egybenyílnak és a nézők átmennek megnézni a másik részt is. A történet kerete a személyiségük, sorsuk elől az avatarjaik mögé rejtőző menekült fiú és hallássérült lány internetes ismerkedése. *A vándor* az afrikai fiú főszereplő szemszögén keresztül mutatja be egyrészt az online kommunikáció világát, másrészt a menekült lét gyötrelmeit; a *Daktil* pedig a hallássérült lány önfelvallásának folyamatát. Az internete-

² SZÜCS MÓNICA, szerk., *Párhuzamos világok*, kiad. SÁNDOR L. István, Olvasópróba 2 (Budapest: Selinunte Kiadó, 2016).

zéssel kapcsolatos fogalmak, eszközök, számítógépes ikonok megszemélyesítése sokrétűvé teszi a darabot: metaforikussá válnak általa a karakterek és azt is megmutatja, hogy ezekhez az élettelen jelenségekhez szintén olyan érzelmi viszonya alakul ki a szereplőknek, mint az emberekhez. Ötletesen reflektál a darab erre a pszichológiai jelenségre, finoman, ítékezés nélkül, plasztikusan bemutatva azt. Hajós Zsuzsa és Kárpáti István *Szélben szállók* szövegkönyve komplex színházi nevelési előadáshoz készült, mely a Stúdió K Színházban lett bemutatva. Témái között megjelenik a csonka család, az árvaság, a biztonságos háttér hiányában érzett gyökértelenség. Az egész szöveget bájos vadromatika hatja át (bujkálás, cirkuszos apa, aki eltűnik a szélben). Mirka, a főszereplő egyszerre narrátor és jelen idejű hőse a történetnek. A családból való kiemelés fogalmát tanítja meg empátiával, játékosan; nagyon erős együttérzést vált ki az árvaság, az anya- és apa-keresés motívuma. Gyulay Eszter, Kovács Krisztián és Scherer Péter *A gyáva* címmel írt szöveget drámapedagógiai előadásukhoz, mely egy drogfüggő fiú története. A környezete, a jelleme, a családi háttere (gyógyszerfüggő anya, verbálisan erőszakos apa), mind taszítja lefelé a lejtőn. Itt is egy szülő próbál gondoskodni a gyerekeről. A bemutatott apa-fia kapcsolatban nem működik a kommunikáció a két fél között, ami részben indokolható Krisztián drogproblémáival. Más nyelvet beszélnek, nincs türelmük egymáshoz. Külön izgalmas motívum a szövegben, hogy az apa tehetetlen dühe, verbális erőszakossága, hisztériája teljesen érthető – hiszen nem tud segíteni súlyos drogos fián – mégis nyilvánvaló, hogy ez az érzelmi reakciólánc egy ilyen helyzetben teljesen kontraproduktív: a fiú bezárkózással, fájdalomát és magányát leplező cinizmussal reagál és nem tud erőt gyűjteni a leszokáshoz. A címválasztás talányos: ha a két szereplőt valamiben gyávának lehet nevezni, az az egymáshoz való őszinte és nyílt kapcsolódástól való menekülésük. Viszont a szö-

vegből is egyértelmű, hogy csak szakemberek tudnak egy ilyen esetben segíteni, családtagoknak ez kibírhatatlanul megterhelő. Pass Andrea *Újvilág* című darabja 1998–99-ben játszódó történet. Elhanyagolt gyerekek radikalizálódását követjük nyomon. A főszereplő Kata szülei elváltak, itt az anya–lánya kapcsolaton van a fókusz, viszont a kommunikációs problémák hasonlóak, mint *A gyáva* esetében: az átlagosan nyers kamaszlánnyal annyira nem tud mit kezdeni az anyja, hogy nevelési tanácsadóhoz akarja küldeni: ez a gesztus még jobban elmélyíti a köztük levő szakadékot, jelzi, hogy mennyire magányosan élnek egymás mellett. A főszereplő *A gyávához* hasonlóan itt is sokszor kifele is beszél a nézőknek. A skinhead kamaszok megjelenítésénél külön jó, hogy kerüli a sztereotípiákat: magányos, kiszolgáltatott és szeretetlenségben élő embereket látunk, nem pedig csökkent értelmű agresszorokat.

A harmadik kötet a *Kortárs klasszikusok* címet viseli és négy dráma-, illetve regényadaptációt tartalmaz.³ Székely Csaba *Alkésztisz*-feldolgozásában minden karakter „rossz”, züllött és gonosz, kivéve Alkésztiszt, ő az egyetlen egyértelműen pozitív hős, idealizált alak. Az átírat nyelvezete és karakterei maiak, humoros és frappáns a szöveg. Székely Csaba a darabot záró, alvilágban játszódó jelenetsort teszi hozzá a történethez. Alkésztisznek látomásosan megjelenik, hogy mi lesz a családjával nélküle: romlottság, abúzus, apagyilkosság. A darab vége félig-meddig sugallja, hogy a nő visszatér az „életbe”. Jeles András *József és testvérei* című darabjának a *Parasztbiblia* a kiindulópontja. A „Mi a báb és mi az ember?” kérdéskörét vizsgálja a dráma, legalábbis ezt írja szerző a darab elején. Az elviselhetetlenségig nehezen befogadható, mégis rendkívül vonzó, archaikus és modern nyelvezetet keverő szövegben, a játékos, folklorisztikus kifejezések, mondatszer-

³ SZÜCS MÓNICA, szerk., *Kortárs klasszikusok*, kiad. SÁNDOR L. István, Olvasópróba 3 (Budapest: Selinunte Kiadó, 2017).

kezetek ezt az egzisztencialista kérdést nyakon ragadják, és a dráma karaktereit a nyelv bábjaivá teszik. Gyulai Eszter és Rába Roland *Don Quijote*-feldolgozása a Cervantes-regény kivonata, mely Sancho és Don Quijote kapcsolatára fókuszál. „Don Quijote ágyában játszódik”, vagyis minden onnan indul és oda is tér vissza. Csak olvasva megajánlja, hogy az egész történet pusztán álom, netalán lázálmom, illetve az ágy értelmezhető úgy, mint a bölcsőtől a síríg velünk tartó helyszínünk, bútorarabunk. Molinera mondja a prológot és az epilógot is: könyvből olvassa, hogy mi történik mindjárt, és hogy mi annak a tanulsága: a teljesítménykényszeres, szorongó világban, aki boldog akar lenni, az inkább álmodozzon. Gábor Sára és Hegymegi Máté *Kohlhaas*-adaptációja pörgős, kemény szöveg, Kleisthez képest kevésbé fullasztó. A Don Quijote-i szélmalomharc után érdekes olvasni az önjelölt igazságtevő, az áldozatból lett agresszor ámokfutását: ugyanaz az eszelős viselkedésmód a fantázia világában megmosolyogtató, az úgynevezett valóságban viszont elkeserítő. Kleist a 16. században élt Kohlhaas történetét felhasználta, hogy három évszázaddal később a saját, aktuális politikai indíttatását kifejező szöveget írjon; mely a mai Magyarországon is erős áthallásokat tartalmaz. A szöveg céltudatosan fókuszál a hatalmi visszaélésnek kiszolgáltatott ember személyiségtorzulására.

A negyedik kötet a *Menni vagy maradni* címet viseli, öt drámát tartalmaz, melyek a kivándorlás témakörét járják körbe.⁴ Kárpáti Péter az *Ultoniában* a 20. század eleji nagy kivándorlási hullámot tematizálja: van itt minden, euforikus hajóra szállástól, a hosszú hajóút pánikján keresztül, szerelmen, szülésen, halálon át tengeri temetésig. Hangulatfestő darab, mely sokféle, különös emberi sors felé nyit egy-egy pillanatra; az egyéni történetekben, illetve a szereplők közti kap-

csolatokban nem mélyül el. Izgalmas a hunglish nyelvezet, ami a darab felétől markánsan megjelenik. Dragomán György a *Kalucsniban* a 80-as évek román diktatúrájába röpít el. A párbeszéddek nagyon alaposan kidolgozottak, nem maradnak titkok a szövegben, épp olyan zárt a mű, mint a rendszer, amiről szól. Bár a megjelenített család értelmiségi, ez nem érezhető rajtuk: a kommunikációjuk felszínes és alpári, köszönhetően az alapidentitásuk részévé vált szorongásnak és agresszióknak. Fullasztó, jövő nélküli sorsokat kapunk egy olyan világban, ahol sem veszteni, sem nyerni nem lehet, csak beledermesni a mókuserékbe. A *Diggerdrájer* szerzője ismeretlen; az őszinte és lendületes bejegyzéseket tartalmazó blogból Epres Attila és Bagossy László készítettek színpadi szöveggel. Kifejezetten izgalmas, hogy egy melós írja le a saját történetét. Bár az átdolgozás erősen finomított, mégis hiteles marad és szerencsésen elkerüli a fizikai munkát végző társadalmi réteg világához, nyelvezetéhez kapcsolódó általános sztereotípiákat. A monológ helyzetben sok téma jelenik meg érintőlegesen. Megindítóak a plasztikus leírások a magyarországi emlékekről: a disznóvágás eseménye, az első családi ház építése, a gyümölcsfák ültetése, és ahogy megtanulta a főhős, hogyan kell bánni a természettel. Hajdu Szabolcs *Ernelláék Farkaséknál* című darabjában két család egy napját követjük. A dráma fókuszában a szülők életközepi válsága és a talán ebből fakadó figyelmetlenségük, önzésük áll, mellyel lassan, de biztosan felemészti egymást. Szerethetően és szórakoztatóan szerkeszti a társalgási és kapcsolati paneleket, közhelyeket: rövid párbeszéd-szekvenciákat csavar meg finoman abszurd humorral a hétköznapi természetességet soha nem meghazudtolva, ettől egyszerre sokrétű és könnyed a szöveg, levegője van. A beszélt nyelvet használja, mégis finoman költői, a mondatoknak zeneisége lesz. A házasságok problémáit óvatosan mélyíti el, vissza-visszatérve hozzájuk: először csak párbeszéd-töredékekben, majd pedig teljes jele-

⁴ Szűcs Mónika, szerk., *Menni vagy maradni*, kiad. SÁNDOR L. István, Olvasópróba 4 (Budapest: Selinunte Kiadó, 2018).

netekben bontja ki. Szépen követhető, ahogy mélyülnek a repedések a kapcsolatokon, az embereken. Bár van egy kivándorlás-szál a darabban, inkább a kapcsolati válságokra fókuszál. Kárpáti Péter a *Moszkva-Peking transzszimfónia* című szövegében a Transzszibériai Expressz a helyszín, Moszkvától egy álomszerű célállomásig, ami talán Peking. Szürreális, látomászerű revü, lendületes kavalkád: hangulatában tökéletesen megragadja az áttazás-állapotot, rengeteg karakternek ismerjük meg a felszínét, amit a rövid párbeszéd alatt mutatnak magukból. Nincsenek valódi kapcsolatok a karakterek között és a figurák nem törekednek mélyebben megismerni sem önmagukat vagy a közelükbe sodródó embereket, minden beszélgetés jelzésszerű. Talán a cigarettázás az egyetlen igazán fontos közös nevező számukra. Ebből a szempontból fájdalmas láttelepe egy valósággrégének, mely egyrésztől tűzijátékot szór, másrésztől sivár és rideg, mint a téli orosz sztyeppék.

Az ötödik kötet a *Családtörténetek* címet viseli és öt drámát tartalmaz.⁵ Háy János a *Vasárnapi ebéd* című szövegében egy fiatal nő két házasságán keresztül kapunk betekintést olyan életetekbe, ahol a karakterek sztereotip és kiüresedett családészmenyeket használnak. A nyelvezet egyszerűsége, hétköznapisága és kifejező ereje üdítő, a kihagyásos mondatszerkezetek izgalmasan elemelik a történetvezetésében realista szöveget. Bár a karakterek nem találják meg a boldogságukat az általuk üldözött családképben, nem létezik más alternatíva számukra. Mikor ezt belátják, már nincsen lelki erejük változtatni. Tóth Krisztina a *Pokémon Góban* egy olyan családról ír, ahol az apa játékfüggő, az anya munkamániás, az egyetlen kisfiuk, Gabika színésznek tanul, a nagymama titokban eltartási szerződést köt a szomszédal, aki pedig még nagyobb titokban teherbe ejti Gabika barátnőjét. Nem melleleg Gabika a

rég elhunyt nagypapa feltételezhetően titkos szerelme, Gábor után kapta a nevét. Gyönyörűen van felépítve dramaturgiailag, ahogyan az apró, eleinte komikus mikrotörténetek egyre csak szélesednek, mintha a jéghegy csúcsáról sétálnánk magabiztosan sok száz méter mélyre és hiába fogjuk fel az alapokat, még mindig ott terül el a lábunk előtt a beláthatatlan, mélytengeri feketeség. Szisztematikusan tárja fel a történet titkait és a jellemek mélyrétegeit. Külön izgalmas, hogy egyszerre érzékelhető a női és a férfi perspektíva, a karakterábrázolás egyik társadalmi-biológiai nem mellett sem elfogult, illetve a férfiban és a nőben is az embert látatja, egyszerre felmutatva és leválasztva rólu a szexust. Bár Tasnádi István a *Kartonpapa* című szövegében elsősorban az elhunyt férjét kartonbábuként magával hordozó Éva tűnik a leginkább *creepy*-nek, a darabban rejtett taposóaknaként kirobbanó konfliktusok és a nyomukban feltáruló, kristálytisza logikával felfejtett egyéni traumák megismerése után ebből a szempontból már homogénebb a közeg. A szöveg erejét a humor, az ötletesség, az életszerű párbeszéd és a frappánsan alkalmazott pszichológiai megközelítés adja. Minden cselekvés játszma, melyet a karakterek a legközelebbi hozzátartójuk ellen indítanak, egyszerre reménykedve az eltávolításban és ugyanakkor tartva is tőle. Pass Andrea *Bebújós* című drámájának fókuszában egy óvodai csoport áll, ahol az egyik kislányról egy félreértés folytán elterjesztik a szülők, hogy abuzálja a többieket, és ezért ellene hangolják a saját gyerekeiket. A történetből kikerekedik, hogy a „félő” szülők szinte báránybőrbe bújt farkasok, akik vágyaik és irigységeiket vetítették ki a bántalmazónak vélt kislányra és annak édesanyjára. Továbbá, hogy valóban van a közösségben olyan gyerek, aki messze túllépte a megengedett határokat, de ő is csak azt játszotta a többiekkel nappal az oviban, amit reggel-este látott a szüleitől otthon. A darabnak különös, álomszerű atmoszférát teremt az óvodáskorú gyerekekre jellemző, va-

⁵ Szűcs Mónika, szerk., *Családtörténetek*, kiad. SÁNDOR L. István, Olvasópróba 5 (Budapest: Selinunte Kiadó, 2019).

lóságot és képzetet egyneműnek tekintő világ, amivel kontrasztba kerül a szülők gyomorszorító, kisstílusú viselkedése, mely önismerteti vakfoltjaiknak köszönhető. Hajdu Szabolcs *Kálmán-nap* című drámája két, közepesen kiégett párról és egyikük gondnokáról szól. Ravasz szövegszínház, a jelenetek beszélgetésekre és nem túl látványos cselekvésekre épülnek, mégis a hétköznapi nyelvezet képisége – ahogy a nem látható helyszíneket elbeszéli – tágítja a teret. A karaktereknek erős, plasztikus körvonalat szab a beszédstílusuk: a tömörség vagy terjengősség, a töredezettség vagy a terelő kommunikáció, az állandó hóbörgés, a sunyiság vagy a folytonos, passzív beletörődés ismerős szófordulatai, csak annyira kicsavarva, hogy kapjanak egy kis groteszk bukét, ami elemeli a szimpla realizmusból a szöveget. Olga és Kálmán kapcsolatán az egykor harmonikus szimbiózis felszíni repedései és mélységes szomorúsága érezhető; Zita és Levente kapcsolatában pedig már hatalmas szakadék tátong, az egyelőre pszichoszomatikus, de veszélyes betegséggel, megcsalással és teljes kommunikációs csóddal. Ernő, a gondnok pedig az a karakter, akinek még csak az előbbiekhöz hasonló, nyomorúságos párkapcsolat sem jut, merthogy mindekije meghalt, nincs is nagyon mit közölnie, a mondatait félbehagyja. Mintha csak akkor tudnának beszélni ezek a figurák, amikor van lehetőségük valaki másról szót ejteniük, és nem kell önmagukról.

A hatodik kötet, *A mi országunk* négy Tar Sándor-szöveg feldolgozását tartalmazza.⁶ Mészáros Tibor *Istent a falra festeni* címmel *A mi utcánk* alapján írt színdarabot, de az az eredeti regény atmoszféráját csak nyomokban tartalmazza, stílusában, tartalmában inkább a *Portugál*, *A maratonfutók tiszteletkört futnak* és Tar Sándor „véletlen találkozása a boncasztalon”. Néhány munkanélküli, segélyen élő, kocsmatöltelék férfi és rendszere-

sen megjelenő, szintén hasonló társadalmi státuszt betöltő vagy alkalmi munkából élő feleségeik bohózatba illő vegetálását szemléljük. Olyan ez a közösség, mint egy lerobbant motor, amit a kissé abszurd helyzetkomikumok indítanak be egy-egy rövid időre. Keresztury Tibor *A te országod* címmel több Tar Sándor-novella alapján szerkesztett egybefüggő, követhető, izgalmas karakterekben bővelkedő történetfolyamot: egy munkahelyi leépítés után, a szélnek eresztett, alkoholistá gyárimunkások már nem tudtak újból lábraállni, mivel úgy kerültek kilátástalan helyzetbe, hogy már előtte is önpusztító életmódot folytattak az országra jellemző általános depresszió következményeképpen. A párbeszéd egy része valamilyen oknál fogva zanzásítva, dőlt betűvel szedve került bele a darabba. Mikó Csaba a *Szürke Galambot* adaptálta ugyanezzel a címmel. A karakterek változatosan, néha egyes szám első, máskor egyes szám harmadik személyben beszélnek önmagukról, ami érdekes, elidegenítő effektusként működik, miközben az egész történet egy akciódús krimi. Hajdu Szabolcs *Csóka* címmel írt melankolikus, költői szociodráma-filmforgatókönyvet egy fiatal, roma származású munkásfiú útkereséséről, melyet – hasonlóan Kárpáti Péter *Ultonia* című szövegéhez – olvasni ugyan nagyon jó, de a drámakötet-sorozat koncepciójából ki-lóg, mivel egyelőre sem színpadon, sem filmen nem lett megvalósítva; kár lenne paragon maradnia, mert gyönyörű az alaptörténet és az adaptáció is.

A hetedik, eddigi utolsó kötet a *Kortánc* címet viseli és az előszava szerint olyan szövegeket válogattak benne össze, melyekben felfedezhető a láncforma, mint szerkesztési elv.⁷ Tasnádi István adaptálta és írta tovább Fejes Endre regényét *Rozsdatemető 2.0.* címmel. Az előző kötetben olvasott *Szürke Galamb*hoz hasonlóan itt is váltakozik az egyes

⁶ SZÜCS MÓNICA, szerk., *A mi országunk*, kiad. SÁNDOR L. István, Olvasópróba 6 (Budapest: Selinunte Kiadó, 2019).

⁷ SZÜCS MÓNICA, szerk., *Kortánc*, kiad. SÁNDOR L. István, Olvasópróba 7 (Budapest: Selinunte Kiadó, 2020).

szám első és harmadik személyű narráció. Az egy időben és egy helyszínen játszódó részeknek időnként hosszú kifutást hagy, majd gyakori idő- és térugrások vannak jeleneten belül is, így sűríti bele a dráma idejébe az eredeti regényt. A második felvonástól inkább családtörténetként és a társadalom alsóbb osztályait érintő történelmi tablóként olvasható a darab. Egyik emblematikus motívuma az 1956-os mártírsztori-hamisítás: Józsi úgy tudja munkavállalói (és politikai) lojalitását bizonyítani a munkahelyén, hogy a család rittyent a nagypapának egy hősi(ál)múltat. A darabban koronként körbe-körbeér, hogy milyen kilátástalan a karakterek élete. Kerékgyártó István a *Hurok*-ban a mai magyar valóságról mutat realiztikus képet korrupcióval, zsarolással, droggal. Dramaturgiailag egy láncreakciót épít fel, ahol a nagykutya lecsúszása a legkisebb hal meggazdagodásához vezet. A legkiszolgáltatottabb karakter, a Lány csak a véletlen, a talált pénz által menekülhet csapdahelyzetéből, a sors fintoraként egy olyan szituációban, ahol ő elvileg csak játékból van hatalmi pozícióban. A többiek, a tehetősebbek pedig kizárólag zsarolás által tudnak előre jutni. Ebben a történetben, ha valaki életben akar maradni, mindenféleképpen hatalmi visszaélésén keresztül vezet az útja. Székely Csaba *Tíz* címmel a Remény lakótelepről szabadulni vágyó hétköznapi emberek történetét írta meg a tízparancsolatot használva dramaturgiai keretként, vezérvonalként. A karakterek akarva-akaratlanul keresztezik egymás útját. Az új, a jobb, a más élet keresése hajtja őket, de csak útvesztőket találnak. A jelenetek első mérföldköve mindig a tízparancsolat egy-egy szentenciája, sajnos senki nem jut velük messzire, se előre, se hátra: semerre. Pass Andrea a *Vándorkutyában* három család sztoriját írja meg. Az összekötő kapocs közöttük az ugyanazon óvodába járó gyerekek és egy plüsskutya, ami körbejár a családoknál. A gyerekek az oviban a plüssjáték segítségével tudják elmesélni, amiket otthon hallanak, amik történnék. A darab nem rájuk vagy az

óvodára koncentrál, hanem a felnőttekre, akik fenyegetve érzik magukat ebben a helyzetben, rettegnek, hogy mikor kerül az ő családjukhoz a plüsskutya. Erre a félelemre nem mindig van okuk: van, aki csak az abszurd pletykáktól tart (pl. hogy krokodilt tart az akváriumában), de az is előfordul, hogy sejtetve van valakiről az agresszivitása, de konkrét családon belüli bántalmazást nem látunk. Akad olyan karakter, akiről viszont kiderül, hogy kettős életet él: a színen megjelenő élettársán és közös gyerekükön kívül van egy rejtegetett felesége is, akivel viszont nem vállal gyereket. Érdekes ez az ellentmondásosság: a kutyán keresztül az óvoda a jóindulatú és gondoskodó külső kontroll szerepében tetszeleg, viszont fölösleges feszültséget kelt a családokban, akik sem így, sem úgy nem tudják megoldani a gondjaikat, a gyerekeket pedig nem bántja senki. Maximum rossz példát látnak, de az vesse ezekre az emberekre az első követ, aki jobban tudja csinálni az életet. Itt az óvónő tölti be Isten szerepét? Gábor Sára *Kutyaportéka* című darabjánál szociológiai terepmunka előzte meg a szöveg elkészítését. Kelet-európai kisközség a helyszín: egy roma pár és a kislányuk felköltöztek a cigánysorról a faluba, és próbálnak boldogulni. A karakterek szimpatikusak, a darab hangulata nem válik túlságosan nyomasztóvá a szociografikus részletektől. A jelenetekben ügyesen bemutatja a hétköznapiok egy szeletét, leginkább arra a spektrumra fókuszálva, hogy a nem cigány származású magyaroknak milyen ötleteik vannak a romák integrációjával kapcsolatban; illetve a drogfüggőség motívumát helyezi még középpontba. Továbbá van egy szinte mesei szál a második világháborúban bujkált zsidók elrejtett aranyával kapcsolatban: ez a szál jelzi, hogy a darabbéli roma embereken csak a csoda segíthet, de minimum rengeteg pénz, ami közvetlenül az arra érdemes rászorulóknak zsebébe kerül. Rövid a darab, pedig jó lett volna még hosszasan olvasni a főszereplők és a közösség izgalmas történetét.

Az *Olvasópróba* tematikus drámaantológia-sorozat a kiadói célkitűzésnek megfelelően nagyrészt valóban lebilincselő olvasmányélményt nyújt és hűsbavágóan kortárs. Remélhetőleg a sorozat folytatódik és sikeresen eléri a szélesebb, laikus olvasóréteget is, ezáltal népszerűsítve a mai, magyar drámairodalmat. Ettől függetlenül a színdarabok funkcionális szövegek, végső értelmüket a színpadon nyerik el. A színházi szakmának szüksége van évente megjelenő, tematikusan szerkesztett, sokféle, kortárs szöveget tartalmazó drámaantológiára. Ennél fogva talán a legfontosabb az lenne, hogy színházigazgatók, művészeti vezetők, dramaturgok, rendezők, színészek stb. tudjanak az antológia-sorozat létezéséről, férjenek hozzá könnyen a kötetekhez: olyan emberek (is) forgassák őket, akik döntési helyzetben vannak azzal kapcsolatban, hogy mi kerüljön a színházak repertoárjára; mert ezeket a darabokat érdemes játszani. Releváns kérdéseket tesznek fel, remek szerepeket biztosítanak a színészeknek, a komolyságukkal és társadalmi felelősségvállalásukkal együtt is olvasható-játszható stílusban vannak megírva. Maguk a kötetek szépek, igényesek, szerkesztésük átlátható. A drámák elején található egy-egy fotó a bemutató előadásból, a kötetek függeléke pedig ismertetőket tartalmaz a darabok szerzőiről, illetve megtalálhatóak bennük az ősbemutatók dátumai, főbb alkotói és a szereposztások. A megjelentetett drámák közül néhány az ősbemutató óta újabb premiért is megért.⁸

⁸ További bemutatók: *Vitéz Mihály*: Marosvásárhelyi 3G Színház (2018); *Rükverc*: Kassai Thália Színház (2015); Tasnádi István 2016-ban filmet készített a *Memóból*; *Újvilág*: Szabadkai Népszínház (2019); *Ernellák Farkaséknál*: Hatszín Teátrum (2021) és Komáromi Jókai Színház (2022); *Moszkva–Peking Transzsimfonia*: Katona József Színház (2022); *Kartonpapa*: Csiky Gergely Színház, Kaposvár (2019) és Szkéné Színház (2021); *10*: Jászai Mari Színház Tatabánya (2021).

Ehhez hasonló, többszerzős drámaantológia-sorozat itthon a jelenleg szünetelő *Rivalda* volt, a Magvető Könyvkiadó sorozata 1969 és 1991 között, majd 2005-től 2008-ig évente jelent meg, és általában nyolc drámaíró frissen bemutatott drámáit tartalmazta.⁹ 1985 óta ad ki évente drámaantológiákat a *Nyílt Fórum Füzetek*, melyek darabjai felolvasószínházi tűzkeresztségen esnek át és később rendszerint rendes színházi bemutatót is megérnek. A teljesség igénye nélkül: jelenlegi kezdeményezések még az Okuláré Projektnek a *Kaptár: 21 Kortárs magyar dráma*¹⁰ kiadása, ami 2022 júniusában jelent meg; a JAK és a Merlin Színház által kiírt *Add ide a drámád! I–II pályázat*,¹¹ mely pályakezdő vagy ismeretlen szerzők szövegeivel foglalkozott és a *Reaktív*,¹² ami egy tematikus drámapályázat eredménye; mind a három kötetet felolvasószínházi esemény előzte meg és a JAK–Prae.hu SzínText sorozatának részeként jelentek meg. Egyszeri alkalommal jelent meg a *Dinamit* drámaantológia 1983-ban Radnóti Zsuzsa szerkesztésében a Magvető Kiadónál, illetve ugyanezen kiadónál, ugyanezen szerkesztő keze alatt az *Átváltások* 1987-ben. A *77 híres dráma* című gyűjtemény¹³ 65 magyar és külföldi szerző 77 drámájának ismertetőit tartalmazza, csak fér-

⁹ Kétszázötvenegy drámából tizenötnek a szerzője nő: Raffai Sarolta három, Jókai Anna egy, Szabó Magda hét, Kiss Irén kettő, Falussy Lilla és Bíró Yvette egy-egy szöveggel vannak jelen.

¹⁰ *Kaptár: 21 Kortárs magyar dráma* (Fiatal Drámaírók Háza, 2022).

¹¹ DERES Kornélia és HERCZOG Noémi, szerk., *Add ide a drámád! I.*, JAK Füzetek, SzínText (Budapest: JAK, 2011); ORCSIK Roland, szerk., *Add ide a drámád! II.* (Budapest: JAK–Prae.hu, 2012).

¹² DERES Kornélia és HERCZOG Noémi, szerk., *Reaktív: Kísérleti drámaantológia*, SzínText (Budapest: JAK–Prae.hu, 2017).

¹³ SZÉKELY Éva, szerk., *77 híres dráma* (Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 1993).

fiakét, ebből 16 magyar. A *Színház* folyóirat internetes portálján, a szinhaz.net-en havonta jelennek meg új, magyar drámák és a szövegek 1968-tól 2011-ig nyomtatásban is ki voltak adva, folyóiratmellékletként. Továbbá a *Jelenkor* folyóirat mellékleteként is megtalálható időnként egy-egy magyar drámaszöveg, szintén online és nyomtatásban is.